

Diskriminacija dėl rasės ir seksualinės orientacijos

Profesorė Erica Howard, Midlsekso Universitetas

E.howard@mdx.ac.uk

Finansuojama pagal Europos Komisijos "Teisių, lygybės ir pilietybės programą 2014-2020"

ES teisės nuostatos

- Rasių lygybės direktyva: 2000 m. birželio 29 d. Tarybos Direktyva 2000/43/EB įgyvendinanti vienodo požiūrio principą asmenims nepriklausomai nuo jų rasės arba etninės priklausomybės [2000] OL L 180/22
- Vienodo požiūrio užimtumo srityje direktyva: 2000 m. lapkričio 27 d. Direktyva 2000/78/EB nustatanti vienodo požiūrio užimtumo ir profesinėje srityje bendruosius pagrindus [2000] OL L 303/16: (religija ar įsitikinimai, negalia, amžius ir seksualinė orientacija)

Direktyvų skirtumai

- Apsauga nuo diskriminacijos dėl rasės (etninės kilmės) yra stipresnė už apsaugą nuo diskriminacijos dėl religijos (įsitikinimų), negalios, amžiaus ir seksualinės orientacijos.
- Rasių lygybės direktyva: užimtumas ir darbo sąlygos (3 str. a-d punktai), socialinė apsauga, įskaitant socialinį draudimą ir sveikatos priežiūrą (e); socialiniai privalumai (f); švietimas (g); galimybė gauti visuomenei prieinamas prekes ir paslaugas, įskaitant aprūpinimą būstu, bei jų tiekimą.
- Vienodo požiūrio užimtumo srityje direktyva (3 str.) apima: užimtumą ir darbo sąlygas
- Tarybos direktyvos pasiūlymas KOM (2008) 426 Tarybos direktyva, kuria įgyvendinamas vienodo požiūrio į asmenis, nepaisant jų religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos, principas

Seksualinės orientacijos apibrėžtis

Asmens seksualinė orientacija:

- tos pačios lyties asmenų atžvilgiu (homoseksualumas),
- priešingos lyties asmenų atžvilgiu (heteroseksualumas),
- bet kurios lyties asmenų atžvilgiu (biseksualumas).

- nebūtina faktiškai įrodyti seksualinę orientaciją.

Rasės ir rasinės arba etninės kilmės apibrėžtis

- Tokia apibrėžtis nepateikiama Rasių lygybės direktyvoje
- Jungtinių Tautų Tarptautinė konvencija dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo taikoma: rasei, odos spalvai, kilmei arba nacionalinei ar etninei kilmei
- Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių konvencija (EŽTK): rasė, odos spalva, nacionalinė kilmė, ryšys su tautine mažuma
- Rasinės lygybės direktyvos preambulės 3 konstatuojamoje dalyje pateikiama nuoroda į JT Tarptautinę konvenciją dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo ir į EŽTK.

Feryn byla

C-54/07 Centrum voor Gelijkheid van Kansen en voor Racismebestrijding prieš Firma Feryn NV
ECLI:EU:C:2008:397

- Nenoras įdarbinti „imigrantus“ pateko į direktyvos taikymo sritį
- Praktika, pagal kurią tam tikrai rasei arba etninėms grupėms priklausantys nariai nėra svarstomi kaip galimi kandidatai į darbo vietą, yra diskriminacinė rasinės arba etninės kilmės pagrindu.
- Pagal ES teisę skundą galima pateikti net ir nesant tiesioginio nukentėjusiojo.
- Vieši pareiškimai buvo pakankamas pagrindas daryti prielaidą apie buvusią diskriminaciją, tokiu būdu perkeliant įrodinėjimo pareigą darbdaviui, turėjusiam įrodyti, kad įdarbinimo politika nebuvo diskriminacinė (Rasių lygybės direktyvos 8 straipsnis)

Platus direktyvos nuostatų aiškinimas

Byla C-391/09 *Runevič-Vardyn v Vilniaus miesto savivaldybės administracija* ECLI:EU:C: 2011:29

- atsižvelgiant į direktyvos tikslą ir į teisių, kurias ja siekiama apsaugoti, pobūdį ir į tai, kad ši direktyva yra ne kas kita kaip lygybės principo išraiška, šios direktyvos taikymo sritis negali būti apibrėžiama siaurai.
- Daroma prielaida, kad direktyvos taikymo sritis turėtų būti platesnė bei apimti „rasinės arba etninės kilmės“ terminą.
- Visgi, ESTT siaurai aiškino „paslaugų“ terminą
- Galėtų apriboti apsaugą, teikiamą nukentėjusiesiems.

Neišaiškinta etninės arba rasinės kilmės prasmė

Byla C-415/10 *Galina Meister prieš Speech Design Carrier Systems GMBH* ECLI:EU:C:2012:217:

- Bylos esmė: ar darbo negavęs asmuo, pateikęs ieškinį dėl diskriminacijos, turi teisę gauti informaciją apie įdarbintus kandidatus.
- ESTT: nėra tokios teisės, tačiau būtų galima daryti išvadą, kad derėtų atsižvelgti į darbdavio atsisakymo patenkinti tokį prašymą faktą, kai yra susiduriama su *prima facie* byla (arba darytina prielaida apie diskriminaciją), dėl ko įrodinėjimo pareiga turi būti perkelta; tą turėjo nuspręsti nacionalinis teismas.

Byla C-394/11 *Valeri Hariev Belov prieš CHEZ Elektro Bulgaria AD and others* ECLI:EU:C:2013:48: atmesta dėl procesinių pažeidimų

Trečiųjų šalių piliečiai

Byla C-571/10 *Servet Kamberaj prieš Istituto per l'Edilizia sociale della Provincia autonoma di Bolzano (IPES) ir kiti*
ECLI:EU:C:2012:233

- Šioje byloje diskriminuojama trečiųjų šalių piliečių statuso pagrindu; šis pagrindas nepateko į Rasių lygybės direktyvos taikymo sritį.
- Direktyvos 3 straipsnio 2 dalyje neaptariamoms dėl pilietybės taikomoms skirtingoms sąlygoms ir ji nepažeidžia nuostatų ir sąlygų, taikomų trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės atvykimui į valstybių narių teritoriją ir apsigyvenimui jose, nei kitų su tokių trečiųjų šalių piliečių ir asmenų be pilietybės teisiniu statusu susijusių sąlygų taikymo.

CHEZ byla

C-83/14 *CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD prieš Komisija za zashtita ot diskriminatsia* ECLI:EU:C:2015:480

- etninės priklausomybės sąvoka kildinama iš to, kad visuomenė susiskirsčiusi į grupes, kurias visų pirma sieja tautybė, religiniai įsitikinimai, kalba, kultūra ir tradicijos bei gyvenimo būdas
- Ji yra taikoma romų bendruomenei ir asmenų diskriminavimas dėl to, kad jie yra romai, pažeidžia Rasių lygybės direktyvos principus.
- Tai reiškia, kad tokiai diskriminacijai taikoma rasinės diskriminacijos nacionalinės teisės normos.
- ESTT rėmėsi Tarptautinės konvencijos dėl visų formų rasinės diskriminacijos panaikinimo 1 straipsniu.

CHEZ byla

- Tiesioginė diskriminacija egzistuoja tada, kai etninė kilmė lėmė sprendimą dėl konkretaus požiūrio, o toks požiūris buvo pagrįstas etnine kilme.
- Dėl netiesioginės diskriminacijos svarbu atsižvelgti į priemonės poveikį, kuris yra „tariamai“ neutralus arba neutralus „iš pirmo žvilgsnio“ konkrečios rasės arba etninės grupės atžvilgiu.
- Netiesioginė diskriminacija dėl ryšio su kitu asmeniu patenka į Rasių lygybės direktyvos taikymo sritį.
- Tiesioginė diskriminacija dėl ryšio su kitu asmeniu taip pat patenka į ES kovai su diskriminacija skirtų direktyvų taikymo sritį: byla C-303/06 *S. Coleman prieš Attridge Law ir Steve Law*, ECLI:EU:C:2008:415

Kitos bylos

C-668/15 *Jyske Finans A/S prieš Liegebehandlingsnaevnet*
ECLI:EU:C:2017:278:

- Pakartojama etniškumo apibrėžtis iš CHEZ bylos,
- Skirtingas požiūris, pagrįstas išimtinai asmens gimimo vietos šalimi, nepatenka į etniškumo apibrėžtį.

C-457/17 *Heiko Jonny Maniero prieš Studienstiftung des Deutschen Volkes eV*, ECLI:EU:C:2018:912:

- Platus „švietimo“ termino aiškinimas Rasių lygybės direktyvos 3 straipsnyje.
- (Netiesioginės) diskriminacijos nebuvo, nes priemonė negalėjo sukurti nepalankios padėties konkrečiai rasinei arba etninei grupei.

ESTT ir diskriminacija dėl seksualinės orientacijos

- C-267/06 *Tadao Maruko prieš Versorgungsanstalt der Deutschen Bühnen* ECLI:EU:C:2008:179
- C-147/08 *Jürgen Römer prieš Freie und Hansestadt Hamburg*, ECLI:EU:C:2011:286
- C-124/11 *Dittrich*, C 125/11 *Klinke* ir C 143/11 *Muller prieš Bundesrepublik Deutschland* ECLI:EU:C:2012:771
- C-267/12 *Frédéric Hay prieš Crédit Agricole Mutuel de Charente-Maritime et des Deux-Sèvres*, ECLI:EU:C:2013:823

IŠVADA

- Valstybės narės gali savo nuožiūra spęsti, ar įteisinti ir pripažinti teisiškai pripažįstamas partnerystes tarp tos pačios lyties asmenų.
- Tačiau, jeigu tokie santykiai jau kada buvo pripažinti pagal nacionalinę teisę kaip prilygstantys sutuoktinių santykiams, tada taikytinas vienodo požiūrio principas.

Coman ir kiti

C-673/16 *Coman ir kiti prieš Inspectoratul General pentru Imigrări ir Ministerul Afacerilor Interne*
ECLI:EU:C:2018:385

- Byla susijusi su teise gyventi Rumunijoje tos pačios lyties rumuno vyro partneriui po to, kai pora susituokė Belgijoje.
- Perduotas nagrinėti klausimas: ar pagal Piliečių direktyvos (2004/38/EB) 2 straipsnio 2 dalies a punktą „sutuoktinio“ terminas apima ir ne ES pilietį, kuris teisėtai susituokė su ES piliečiu kitoje valstybėje narėje?
- ESTT: „sutuoktinio“ terminas iš tiesų yra neutralios giminės ir todėl gali apimti ir tos pačios lyties sutuoktinius. Todėl Rumunija negalėjo, remdamasi savo nacionaline teise, grįsti atsisakymo suteikti leidimą gyventi ir nepripažinti tos pačios lyties asmenų santuokos, kuri buvo teisėtai sudaryta kitoje valstybėje narėje. Toks atsisakymas reikštų, kad tarp valstybių narių būtų taikomas skirtingos ES piliečių teisės į laisvą judėjimą atsižvelgiant į tai, ar pagal nacionalinę teisę leidžiama sudaryti santuoką tarp tos pačios lyties asmenų.

Coman ir kt. bylos apribojimai

- Taigi, leidimo gyventi teisės srityje valstybės narės privalo pripažinti tos pačios lyties asmenų santuokas, kurios buvo teisėtai sudarytos kitoje valstybėje narėje.
- Sprendimo taikymo sritis yra gana siaura:
- ESTT aiškiai pabrėžė, kad ES valstybės narės turi teisę drausti tos pačios lyties asmenims tuoktis savo teritorijoje,
- Sprendimas taikomas tos pačios lyties sutuoktiniams, tačiau ne registruotiems partneriams (žr. Piliečių direktyvos 2 straipsnio 2 dalies b punktą);
- Sprendimas taikomas tik ES valstybėje narėje susituokusioms poroms ir yra orientuotas į asmenų judėjimo laisvės klausimus.

ACCEPT byla

- Byla C-81/12 *Asociația ACCEPT prieš Consiliul Național pentru Combaterea Discriminării* ECLI:EU:C:2013:275
- Bylos aplinkybės galėjo prilygti faktams, kurių pagrindu teismas būtų galėjęs daryti prielaidą apie buvusią diskriminaciją (išplaukia iš *Ferijn bylos*: vieši pareiškimai yra pakankamas pagrindas manyti, jog diskriminacija buvo, dėl ko įrodinėjimo pareiga yra perkeliama);
- Klubas galėjo paneigti šią prielaidą nusišalindamas nuo diskriminacinių pareiškimų ir (arba) į savo įdarbinimo politiką įtraukdamas nuostatas, kurios būtų atitikusios vienodo požiūrio principą.
- Byla C-507/18 *NH prieš Associazione Avvocatura per i diritti LGBTI - Rete Lenford*

ESTT ir diskriminacija keliais pagrindais

C-443/15 *Parris prieš Trinity College Dublin*

ECLI:EU:C:2016:897: peticijos atmetimas keliais pagrindais

ESTT:

- Nebuvo diskriminacijos seksualiniu pagrindu;
- Nebuvo diskriminacijos dėl amžiaus;
- Negalima konstatuoti naujos diskriminacijos rūšies dėl kelių šių priežasčių, kaip antai seksualinės orientacijos ir amžiaus, kombinacijos, jeigu nenustatyta diskriminacija dėl tų priežasčių atskirai.

AČIŪ

Profesorė Erica Howard, Midlsekso Universitetas

E.howard@mdx.ac.uk

Funded under the 'Rights, Equality and Citizenship Programme 2014-2020' of the European Commission